

Poslavljam se od Tita – ostajajo njegova vodila, kdo in kaj smo, kako nadaljevati in napredovati

(Govor predsedujočega v predsedstvu CK ZKJ Stevana Doronjskega ob krsti predsednika Tita pred zvezno skupščino, 8. maja 1980)

Jugoslovanski komunisti smo se zbirali ob raznih prilikah, kot sta nam narekovala čas in zgodovina, v razmerah, neizprosni in dramatični. Doživljali smo tudi ure veselja in zmag.

Desetletja smo se sestajali pod Titovim vodstvom, da bi se dogovorili o vsakdanjih ali o usodnih vprašanjih naše domovine. Tokrat smo se žal zbrali ob žalostni priložnosti, da izkažemo svoje spoštovanje in hvaležnost človeku, ki je tako veliko naredil in toliko pomenil za našo partijo in naše ljudstvo. V vsem tem dolgem in dramatičnem razdobju, polnih šest desetletij, je v naši partiji delal odločni in pogumni, visoko moralni človek, borec, voditelj, ki je mnoge generacije navdihoval z lastnim zgledom do zadnjega utripa svojega življenja – tovariš Tito.

KPJ je prav v tem razdobju zavzela svoje mesto v zgodovini. S Titom smo preživeli najbolj usodne dni v boju za socialno in narodno osvoboditev. Zmogli smo dejanja, kakršnih je malo v zgodovini in katerim svet izreka priznanje.

Tovariš Tito je zasnoval temelje in izoblikoval program jugoslovanske revolucije. Še veliko več od tega, ta program je tudi uresničil na čelu pogumne in poleta polne organizacije jugoslovanskih komunistov, vselej pripravljene tudi na največje žrtve.

Ni lahko prikazati Titove osebnosti, njegovih izredno bogatih in dolgih borbenih let, ki so se idealno strnila z zgodovino jugoslovanskega revolucionarnega boja v zadnjih šestih desetletjih. Ko je tovariš Tito ob neki priložnosti govoril o svojem življenju, je dejal, da ni bilo lahko, a da ga je živel radostno in da si tudi danes, če se ozre nanj, ne bi izbral drugačnega.

Josip Broz, sedmi otrok v družini, se je rodil v zagorski vasi Kumrovec, v kraju, kjer so kmetje pred petimi stoletji pogumno začeli boj pod vodstvom Matije Gubca za »vsesplošno svobodo in enakost stanu, vsesplošno plačevanje davkov in vsesplošno obveznost za obrambo domo-

vine«... Tudi tovariš Tito je popovedel ljudstvo v boj za »vsesplošno svobodo in enakost stanu«, za obrambo domovine. Gubca so sovragi usmrtili, mu potisnili na glavo razbeljeno krono. Kdo bi preštel, koliko sovragov je terjalo Titovo glavo in razpisovalo nagrade nanjo ter mu pripravljalo morišče.

Tito ni poznal, ni priznal porazov

Tudi Tito se je tako kot njegov rojak Matija Gubec ob svojem rojstvu znašel na tisti strani tehtnice, ki je bila namenjena lačnemu kmečkemu sinu, poznejšemu kovinarskemu delavcu, na strani golorokih, ljudi brez pravic, na neenakopravni strani v primerjavi z ono drugo, ki je na isti tehtnici življenja odmerjala mesto domačim oblastnikom. V nasprotju s svojim tragičnim rojakom Matijo, ki se mu ni uspelo iztrgati tegobam revščine in neukosti, pa Tito v svojem življenju ni poznal porazov. Pa ne zato, ker jih ne bi bilo ali ker jih ne bi moglo biti, temveč zato, ker jih ni priznaval! Dokler človek živi, obstaja tudi upanje, da se je mogoče izkoptati iz težav, nam učiata Tito in njegovo delo.

Pred sedemdesetimi leti je dobil delovno knjižico in člansko izkaznico socialistične stranke. Komaj 21 let mu je bilo, ko so ga zaprli zaradi protivojne propagande in nekaj časa je odsedel v petrovaradinski trdnjavi; v njenih vlažnih in temačnih celicah je z odprtimi očmi sanjal o sprevodih, ki se neustavljivo vijejo pod plamenečo zastavo. Tito je z revolucionarnim delom izbojeval svoje mladostne sanje in jih uresničil.

Sodeloval je v oktobrski revoluciji, dal je pobudo za mnoge borbene delavske akcije v državi in jih tudi pripravil, bil je prvi voditelj boja proti frakcijam, za enotnost partije, pogumen v vseh bojih, vselej ponosno zravnal in dvignjene glave.

Njegovo zadržanje pred policijo in zagrebškim sodiščem leta 1928, ko je dejal: »Ne čutim se krivega, ker menim, da to sodišče ni pristojno, zame je pristojno samo partijsko sodišče...«, je napolnjevalo s pogumom številne generacije, vse do današnjih dni. Tudi poročevalec meščanskega lista, ki je spremljal sodni proces, si ni mogel kaj, presenečen ob Titovem vedenju, da ne bi priznal: »Njegov obraz ima v sebi nekaj od tistih fiziognomij, ki spominjajo na jeklo«. Tovariš Tito je v zaporu, obsojen na pet let, delal kod revolucionar in aktivist ter učil, prevajal, organiziral, stavkal, prijateljeval, spodbujal.

Ko je v začetku tridesetih let kot predstavnik KPJ prišel v Moskvo, je predaval na mednarodni leninistični šoli, namenjeni kadrom iz tujine. Neraziskano je ostalo, kako, kdaj in kje se je utegnil pripraviti za takšne in še težavnejše naloge, ko pa je bilo njegovo življenje vselej en sam boj, dolžnost, skrb in žrtev. Le koliko ilegalnih imen je moral spremeniti, koliko legitimacij in potnih listov, koliko krajev zakonitega in nezakonitega bivanja in koliko tiralic in nagrad na njegovo glavo je bilo izdanih!

V 45. letu, po sedemindvajsetih letih boja v delavskem revolucionarnem gibanju, je Josip Broz prevzel najbolj odgovorne naloge v svojem življenju. Na čelo Komunistične partije Jugoslavije je stopil leta 1937, v usodnih dneh, pred drugo svetovno vojno.

Dotlej je neuspešnost našega delavskega in komunističnega gibanja kljub osebni pogumu in vdanosti njenih kadrov revoluciji privedla do krize ideološke baze, strategije in politike. Odtlej so se kar štiri desetletja v našem gibanju izražali Titova močna volja, jasna misel, odločno in pogumno stališče, ob vseh prelomnih trenutkih in odločitvah.

Tovariš Tito je tesno sodeloval z največjimi osebnostmi revolucionarnega gibanja med tretjo internacionalo: Pieckom, Togliattijem, Dimitrovom, Kuusinenom in drugimi. To je bil usodni čas, čas nenehne krize v delavskem in komunističnem gibanju, krize, ki je netila birokratski dogmatizem in mrtvila revolucionarni polet, krnila revolucionarni zanos. V tistem času je protifašizem predstavljal ne le mobilizatorstvo, da človeški rod preživi, temveč kažipot v drugačne, bolj demokratične in pravičnejše odnose med ljudmi.

Vsi smo imeli priložnost spoznati izreden posluš, ki ga je imel tovariš Tito za stvarno življenje, in njegov pretanjeni občutek za mero. Vselej se je postavljaj po robu receptom in dogmam, a tako kot nihče drug je znal v splošnem najti posamično kot tudi tisto najbolj individualno v kolektivnem. Ta njegova sposobnost ni bila nič naučenega, sam je bil eden od proletarcev, izkoriščanih in zatiranih, preganjanih in obsojenih. Njegovo vizionarstvo je v resnici izhajalo iz življenjskih izkušenj, sposobnosti, da življenje vselej gleda s široko odprtimi očmi in budnimi čuti. Številne strateške odločitve, usodnega pomena za našo revolucijo, so vselej nosile pečat njegove sposobnosti, da stvarno in daljnovidno pretehta pojave, razmišlja o njih in sprejema odločitve na temelju svojih življenjskih izkušenj, pa sposobnosti, da poveže v organsko celoto tudi najbolj stranske sestavine istovrstnih tendenc in gibanj.

Vse to hkrati opozarja na moč njegove osebnosti, kakršne še ni bilo med nami. Boj proti frakcijam v partiji je Tito začel leta 1928 v Zagrebu. Komaj je prevzel vodstvo partije, se mu je posrečilo, da je temu naredil konec. Po nikakršnem preganjanju frakcionašev ni posegel. Vsem komunistom je zastavil jasne cilje in naloge. Enotnost akcije je sledila iz tega. Komunistična partija Jugoslavije je lahko kljubovala vsem tem viharjem časa in spopadom prav po zaslugi tistikrat dosežene enotnosti.

Usmeritev tovariša Tita, da so v partijo sprejemali ljudi, ki so uživali zaupanje okolja, v katerem so živeli in delali, tiste, ki so veljali za poštene in borbene, je bila izredno pomembna in daljnovidna. Takšni ljudje so postajali člani partije. Imeli so vpliv na ljudi okoli sebe, zaradi svoje borbenosti in še zlasti zaradi svojega osebnega življenja. Njihovo visoko moralo in zavest zgovorno potrjuje dejstvo, da je od 12.000 članov KPJ,

kolikor jih je bilo tik pred vojno, 9000 padlo v narodnoosvobodilnem boju. Tako so komunisti postali v očeh množic tisti, ki so vredni zaupanja.

»Prihodnjo konferenco moramo imeti v osvobojeni deželi«

Tito je ob koncu pete državne konference, pred napadom Hitlerjeve Nemčije in fašistične Italije na Jugoslavijo, sredi najhujše ilegalnosti, rekel: »Tovariši, pred nami so odločilni dnevi. Zdaj je treba naprej v končni boj. Prihodnjo konferenco moramo imeti v osvobojeni deželi, v kateri ne bo več tujcev in kapitalistov.« Tita ni prestrašila tema grozečega fašizma in tudi ne moč njegovega orožja.

Ko je bila naša država poteptana, izdana, razkosana, ko so po njej gospodarili okupatorji, kvizlingi, petokolonaši, je vodstvo partije, na katere čelu je bil tovariš Tito, mirno sprejelo odločitev o vsesplošnem uporu, o nenehnih bojih kot načinu za množičnost vstaje in preraščanje upora v vojni dejavnik, na katerega morajo računati tako sovražniki kot zavezniki.

To je bil več kot pogum in več kot jasnovidnost! Komunistična partija Jugoslavije je bila edina, ki se je izrekala za enotnost Jugoslavije in ki je razširila boj v vse kraje države.

Šele danes lahko vidimo, kako daljnosežnega pomena je bila odločitev, da po vsem osvobojenem ozemlju ustanove namesto starih organov oblasti nove narodnoosvobodilne odbore, kakšnega zgodovinskega pomena so bile odločitve AVNOJ, sprejete v Jajcu leta 1943, o ustanovitvi enega predstavništva vseh narodov in narodnosti Jugoslavije ter nacionalnega komiteja Jugoslavije.

Nacionalno vprašanje je bilo za tovariša Tita osrednje vprašanje revolucionarnega boja in enotnosti Jugoslavije. Poudarjal je, da mora vsak narod prevzeti odgovornost za svojo usodo, komunistična partija pa mora biti avantgarda in mora prerasti v osnovno silo naroda, spodbujati k sodelovanju in povezovanju z drugimi narodi in narodnostmi. V tej, za Jugoslavijo usodni usmeritvi je tudi kal korenin in načel sodelovanja naše države z drugimi narodi in državami, načela samostojnosti in nevmešavanja v zadeve drugih, kar je posebej pomembno tudi za odnose med socialističnimi državami in komunističnimi partijami.

Titu in naši partiji je bilo jasno, da ne more biti množičnega boja, če se množice ne zavedajo, da se bojujejo tudi za boljše in pravičnejše življenje. In to kljub tezi, veljavni v mednarodnem komunističnem gibanju, da protifašističnega boja ni mogoče povezovati s socialno revolucijo. To je bilo temeljno vprašanje našega revolucionarnega protifašističnega vojskovanja. Zato smo se lahko že v začetku usmerili v vseljudsko vstajo, ne pa v diverzije, zato nam ni bilo treba čakati, da bi nas osvobodili drugi.

Pri tem se je naša revolucija zavedala svojih mednarodnih obveznosti, internacionalističnih in tudi onih širših, ki so zadevale skupen boj proti

fašizmu nasploh. Ves čas vojne je priklepala na bojišča približno 30 nacifašističnih in drugih okupatorskih ter kvizlinških divizij, trikrat več, kot jih je bilo na afriški fronti.

Biti socialistične Jugoslavije je tuje povezovanje s katerimkoli blokom

Leto 1948 je bilo prav tako eno od prelomnih v zgodovini našega gibanja pod vodstvom tovariša Tita. Tistikrat se je zastavilo vprašanje o odnosih med socialističnimi državami in komunističnimi partijami, vprašanje neodvisnosti, enakopravnosti, spoštovanja suverenosti in samostojne poti v razvoju socializma. Tito se tudi takrat ni uklonil, se ni pokoril. Verjel je v revolucionarno resnico in pravico. Ni popuščal pri vprašanjih, tako pomembnih za usodo naše države in tudi za prihodnost mednarodnega komunističnega gibanja.

Iz človečnosti naše revolucije, njene množičnosti, iz izkušenj narodnoosvobodilnih odborov, iz vere v moč množic se je pred tremi desetletji rodilo naše samoupravljanje. Tovariš Tito je ocenil začetek te zgodovinske poti, tako da je opozoril na znano Marxovo geslo »tovarne delavcem« in ga spremenil v prakso. To je izredno veliko prispevalo k trdnosti naše večnarodne skupnosti in zagotovilo demokratično in humanistično vsebino socializma.

Tovariš Tito je vedel in občutil, da v hudih časih, ki so bili mimo, pa tudi v časih, ki so se začenjali, za partijo ne bo dovolj zgolj disciplina, če hoče doseči enotnost revolucionarne akcije. Potrebno je bilo tudi uresničiti kar največjo demokratičnost, forumi pa naj bi spoštovali partijsko javno mnenje.

Tito, ki je bil vselej za trdno disciplino, ni bil po naključju hkrati tudi proti »sekanju glav« ljudem, ki so pri svojem delu zagrešili nekatere napake. To načelo tovarštva in zaupanja, humanističnega odnosa do človeka nam ostaja v dragoceno dediščino.

Biti socialistične Jugoslavije je tuje povezovanje s katerimkoli blokom. To je Tito jasno videl in trdno je verjel, da že sam obstoj blokove povečuje ogroženost sveta. Zato je tudi začel zgodovinsko akcijo kot eden od ustanoviteljev neuvrščene gibanja. V enakem duhu je poudarjal nujnost enakopravnih odnosov med komunističnimi partijami in socialističnimi državami.

Zato je tovariš Tito simbol ne le za nas, temveč tudi v širokih svetovnih merilih: simbol humanega socializma, svobodne misli, ustvarjanja, boja za pravico, za bratstvo in enotnost, za enakopravne odnose, za svet brez vojne. Tovariš Tito ostaja v naših srcih in v zgodovini nedosegljiv zgled.

Tito nas fizično zapušča. Iz naših vrst odhaja revolucionar in vojak, delavec in državnik, vrhovni poveljnik in predsednik, človek, ki je poseb-

ljal našo smelost in boj, našo voljo in težnje, naš mir in svobodo, naš ljubljeni tovariš – Tito.

Ne bomo več slišali tistega glasu, ki je tolikokrat govoril v našem imenu, ki je v težkih trenutkih povzdigoval našo borbenost in moralo, krepil naše zaupanje, se z nami veselil uspehov, pa tudi ostro opozarjal na slabost in motnje, ki bi utegnile ogroziti naš razvoj in ustvarjalnost množic.

Po tem, kar je zapustil, je Tito tudi človek prihodnosti

Fizično se poslavljamo od tovariša Tita. Ostajajo pa njegova dela in ideje, kot trajni kašipot našega boja. Ostajajo naše obveznosti in odgovornosti, da nadaljujemo veliko delo, ki smo ga začeli s Titom.

Tito odhaja, a ostajata naša večna ljubezen in spoštovanje do njegove velike človeške in državniške osebnosti. Navdihovala nas bo njegova neustrašna moč volje in odločnosti pri delu. Učil nas je s svojim velikim zgledom, da delimo usodo s svojo državo in ljudstvom.

Poslavljamo se od Tita. Vendar nam je zapustil odgovor na vprašanja, ki se nam zastavljajo tudi v tem trenutku – kdo smo, kaj smo, kako bomo nadaljevali našo pot, se obdržali in napredovali. S Titom smo dovolj dozoreli in se utrdili v zavesti, da lahko obstanemo kot trdna in celovita država samo, če ostanemo enakopravna socialistična skupnost vseh naših narodov in narodnosti. Kot družba samoupravljalcev, v kateri sta delovni človek in njegov interes merilo socialističnega in družbenega napredka. Da je naša prihodnost v tem, da ostanemo neuvrščena Jugoslavija, samostojni na svoji zemlji, kljub vsem težavam in viharjem, ki bi se utegnili zgrniti nad nas. Bratstvo in enotnost, samoupravljanje in neuvrščenost so tri temeljna načela, na katerih je temeljila, temelji in se bo na njih še v prihodnje razvijala po jasno začrtani poti Socialistična federativna republika Jugoslavija.

Danes je naša usoda v naših rokah. Postala je naša zavest, naše srce in razum. Neodvisna socialistična skupnost bratskih narodov, država, aktivna v boju za mir, za vsestransko mednarodno sodelovanje na načelih enakopravnosti in neodvisnosti narodov, to bo še naprej Titova in naša Jugoslavija.

Slovo s tovarišem Titom zadaja boleč udarec srcem vseh naših ljudi. Srcem mnogih ljudi po svetu, ki so ga poznali ali slišali o njem. Tito je zares človek našega stoletja, človek epohe, kot so ga te dni imenovali po svetu tisti, ki ga spoštujejo.

Ponosni smo, da smo Titovi sodobniki. Po tistem, kar je zapustil, je tudi človek prihodnosti. Ni je sile, ki bi lahko zasenčila njegovo delo, ugasila baklo, ki jo je tako dolgo nosil in ponesel skozi mnoge teme in neurja.

V tem bridkem trenutku stojimo sklonjenih glav, v dokaz globokega spoštovanja. Stojimo trdno povezani pred odgovornostjo, ki jo lahko izpolnimo samo združeni. Nasledniki Titovega dela ne bodo le sodobniki, temveč tudi generacije, ki jih bosta navdihovala Titov zgled in boj.

Pred nami je velikanska moralna obveznost, da nadaljujemo to veliko delo in da potrjujemo naše besede z novimi uspehi.

Velika hvala in slava tovarišu Titu!

«Delo», 9. maja 1980